

Warszawa, 10 kwietnia 2020 r.

Profesor Tomasz Grodzki
Marszałek Senatu RP

Szanowny Panie Marszałku,

uchwalona przez Parlament ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz jej późniejsza zmiana (Dz.U.2020.374, dalej: „specustawa COVID-19”) doprowadziła do sytuacji, w której władza może działać poza kontrolą dziennikarzy i społeczeństwa.

Zgodnie z art. 15zrz ust. 1 pkt 1 tej ustawy:

„W okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 bieg przewidzianych przepisami prawa administracyjnego terminów, od zachowania których jest uzależnione udzielenie ochrony prawnej przed sądem lub organem, nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu na ten okres”.

Przepis ten powoduje, że wiele wniosków o informację publiczną nie jest obecnie realizowanych, a dla części organów władzy publicznej to dobry pretekst, by nie udzielać informacji.

Przypomnieć należy, że pytania dziennikarzy dotyczące np. decyzji podejmowanych na podstawie specustawy COVID-19 przez Prezesa Rady Ministrów czy wojewodów, zgodnie z art. 3a Prawa prasowego, rozpatrywane są w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej.

W tej sytuacji społeczeństwu pozostaje wyłącznie przekaz polityków i władz publicznych. Ta sytuacja zagraża również innym prawom i wolnościom, ponieważ bez koniecznych informacji nie można podejmować racjonalnych decyzji czy też alarmować społeczeństwa o niedostatkach lub naruszeniach.

Jednocześnie zauważyć należy, że art. 15zrs ust. 10 pkt 1 wyłącza w sprawach dotyczących jawności prawo do sądu określone w art. 45 Konstytucji RP:

„przepisów o bezczynności organów oraz o obowiązku organu i podmiotu, prowadzących odpowiednio postępowanie lub kontrolę, do powiadamiania strony lub uczestnika postępowania o niezafatwieniu sprawy w terminie nie stosuje się”.

Sąd nie może zająć się sprawami dotyczącymi jawności, na co również wskazuje art. 15zszs ust. 1 pkt 10. W zakresie dostępu do informacji publicznej najwięcej spraw przed sądem administracyjnym dotyczy właśnie bezczynności organu, który zamiast udostępnić informację zgodnie z ciążącym na nim obowiązkiem, odpowiedział przykładowo: „taka informacja nie jest informacją publiczną i nie możemy jej udostępnić”, udzielił wymijającej odpowiedzi bądź w żaden sposób nie odpowiedział na wniosek.

Jednocześnie Konstytucja RP w art. 233 ust. 3 uniemożliwia wyłączenie prawa do sądu nawet w przypadku wprowadzenia jednego ze stanów nadzwyczajnych, przy czym żaden z nich nie został jak dotąd ogłoszony. Zatem mamy sytuację, w której przepisy specustawy COVID-19 naruszają przepisy Konstytucji RP już w tym zakresie.

Nadto wskazujemy, że prawo do informacji publicznej zostało uznane za prawo człowieka przez Europejski Trybunał Praw Człowieka m.in. wyrokami: TASZ przeciwko Węgrom (37374/05, wyrok z 14 kwietnia 2009 r.), Młodzieżowa Inicjatywa na Rzecz Praw Człowieka przeciwko Serbii (48135/06, wyrok z 25 czerwca 2013 r.), Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung eines wirtschaftlich gesunden land- und forstwirtschaftlichen Grundbesitzes przeciwko Austrii (39534/07, wyrok z 28 listopada 2013 r.), Guseva przeciwko Bułgarii (wyrok z 20 stycznia 2015 r.), Węgierski Komitet Helsiński przeciwko Węgrom (18030/11, wyrok z 8 listopada 2016 r.).

Polska, będąca jednym z sygnatariuszy Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, nie podjęła decyzji o uchyleniu stosowania zobowiązań wynikających z Konwencji w stanie niebezpieczeństwa publicznego, o którym mowa w art. 15 ust. 1: „W przypadku wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu, każda z Wysokich Układających się Stron może podjąć środki uchylające stosowanie zobowiązań wynikających z niniejszej konwencji w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem że środki te nie są sprzeczne z innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego”.

Polska, nie podejmując decyzji o uchyleniu zobowiązań wynikających z Konwencji i jednocześnie nie przestrzegając jej zapisów, narusza prawa człowieka.

Jesteśmy głęboko zaniepokojeni tą niebezpieczną sytuacją, w której pozbawia się społeczeństwo jakiegokolwiek kontroli nad władzą, ogranicza się działalność sądów i cenzuruje informacje przekazywane obywatelom. To działania charakterystyczne dla państw autorytarnych, nie demokratycznych.

Dlatego zwracamy się z apelem o wprowadzenie poprawki do uchwalonej przez Sejm RP ustawy z 9 kwietnia o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2. **Chodzi o dodatkowe wyłączenie w art. 72 pkt. 45 lit f) poprzez wskazanie, iż przepisów nie stosuje się również do postępowań administracyjnych i sądowych, w tym sądownoadministracyjnych, związanych z dostępem do informacji publicznej. Za konieczne uważamy również wprowadzenie w art. 71 pkt 44 rozwiązania**

odnoszącego się do art. 15zr ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 2 marca 2020 r.¹ i precyzującego, iż wstrzymanie rozpoczęcia i zawieszenie biegu terminów, o których mowa w ust. 1, nie dotyczy terminów wynikających z ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej oraz wynikających z Działu II ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Łączymy wyrazy szacunku,

Szymon Osowski
Prezes Zarządu

Katarzyna Batko-Tołuć
Członkini Zarządu

¹ ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U.2020.374).